

Efter misshandeln på Norra begravningsplatsen undersöker förvaltningen i Stockholm om grindarna kan stängas nattetid. FOTO: JOHAN LINDSTÉN

EFTER MISSHANDELN I SOLNA

Ökad bevakning på Norra kyrkogården

Efter den förnedrande misshandeln av två tonårspojkar på Norra kyrkogården i Solna nyligen, reagerar Stockholms kyrkogårdsförvaltning.

– Vi har ökat ronderingen och ser över möjligheterna att stänga grindarna nattetid, säger Göran Höglund, administrativ chef.

En utökad bevakning med vaktbolag, stängda grindar och tankar på att installera kameraövervakning vid in- och utfarterna på de stora kyrkogårdarna.

Så resonerar kyrkogårdsförvaltningen i Stockholms stad efter den förnedrande misshandel som ägde rum på Norra kyrkogården i slutet av augusti.

– Det misstänkta brottet hade kunnat äga rum var som helst. Nu råkade det bli på begravningsplatsen, säger kyrkogårdsförvaltningens administrativa chef, Göran Höglund.

Trots det, vidtar man, efter önskemål från den politiska nivån i Stads-huset, flera åtgärder. Mest påtagligt är att ronderingen utökas kraftigt fram till årsskiftet, när man går från enstaka, till upp till sju rundor per natt.

– Vi utreder också möjligheten att stänga grindarna, men det är inte helt enkelt överallt. Grindarna kan vara utbytta och infarterna kan vara bredade så att grinden inte täcker. Att rakt av byta grind går inte heller, med

mindre än att vi söker tillstånd.

Detsamma gäller för kameraövervakning. Det kräver både en utredning och tillstånd, en process som kan ta upp till flera år.

– Vi har varit i kontakt med förvaltningarna i både Malmö och Göteborg för att höra hur man gör där, och de har olika sätt att arbeta. En erfarenhet är att om man läser blir det samtidigt svårare att övervaka, vilket innebär att området kan börja användas för annat nattetid, som boplatser eller för olika typer av handel, säger han, och beskriver att en del av Sandsborgs begravningsplats i närheten av Skogskyrkogården, redan nu används för, vad polisen beskriver som, oönskad handel.

– Generellt är vi mer försökade från olika typer av brott och skadegörelse. Skolor och daghem är mer utsatta för fönsterkross och annan förstörelse, säger Göran Höglund.

Händer det något på begravningsplatser är det ofta de stora som drabbas, bland annat förekommer prostitution i bil.

– Jag tror att Svenska kyrkans kyrkogårdar i innerstaden, på grund av sina centrala lägen, riskerar att utsättas för mer brott och skadegörelse, än vad de kommunala utanför den omedelbara stadskärnan gör.

JOHAN LINDSTÉN

”Det misstänkta brottet hade kunnat äga rum var som helst. Nu råkade det bli på begravningsplatsen.”

Göran Höglund, administrativ chef för Stockholms stads kyrkogårdsförvaltning.

Bronsplattor stulna i Falun

115 bronsplattor till ett nyan- skaffningsvärde av över 200 000 kronor har stulits från askgrav- platsen vid Stora Kopparbergs kyrkogård i Falun. Ännu en mindre stöld har sedan också skett.

Det var anhöriga som hörde av sig till förvaltningen i Falun och undrade vad som hade hänt vid en av de fem anläggningarna för askgravplatser vid Stora Kopparbergs kyrkogård i Falun i september.

– När vi kontrollerade vid platsen såg vi att totalt 115 av de 150 bronsplattorna var bortbända från sina platser på granitstenar, säger Karin Elofsson, kyrkogårdsföreståndare i Falu pastorat.

Karin Elofsson, kyrkogårdschef i Falu pastorat.

– Vi informerar alltid tydligt när något ska förändras på platsen, så det var naturligt att de anhöriga blev upprörda av upptäckten.

Förvaltningen hade personal på plats under helgen för att informera om stölderna, som polisanmäl- des så snart de hade upptäckts.

– Plattorna är respektive gravrättsinnehavares egendom, och ska ersättas av denna, men vi har också hört av oss till kyrkans försäkringsbolag för att få veta om man den vägen kan få hela eller delar av skadan ersatt, säger Karin Elofsson, som är rädd för att det kan bli problem om de anhöriga placerar egna plattor vid gravarna.

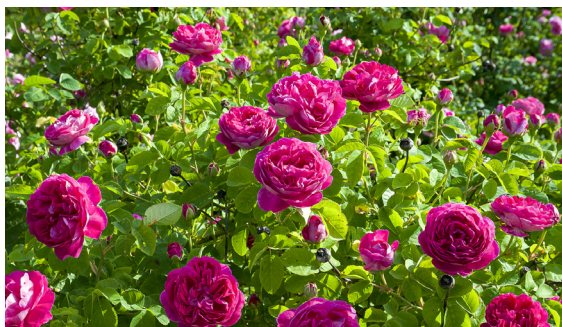
Kyrkans försäkringsbolag har senare sagt nej till ersättning.

– Via brev har vi informerat gravrättsinnehavarna om stölden.

Senare har två mässingsplattor stulits vid Norslunds kyrkogård. I båda fallen inväntar man vad polisen kommer fram till. (JL)

Bara stenfundamenten återstår efter stölden av bronsplattorna i Falun. FOTO: KARIN ELOFSSON

Bourbonrosen Rosa, "Pipar Hans".

FOTO: LARS-ÅKE-GUSTAVSSON

Tillskott i Grönt kulturarv

VÄXTER. Under varumärket Grönt kulturarv säljs sorter med en lång och väl dokumenterad odlingshistoria i Sverige.

2021 utökas sortimentet med fyra nya sorter. Sorterna är insamlade i Uppland, Västmanland respektive Skåne. Från trakterna av Fagersta i Västmanland kommer bourbonrosen "Pipar Hans" och från Enköping i Uppland kommer pepparrotten "Wallen". Parkliindarna "Övedskloster" E respektive "Kristina" E är insamlade i Skåne och Uppland och går att spåra tillbaka till 1770-talet respektive 1630-talet.

Sorterna som saluförs under varumärket har odlats i Sverige före 1940, 1950 eller 1960, beroende på växtslag, och till dem finns ofta både traditioner, berättelser och lokala namn knutna. ■

Parkliinden "Kristina" E.

FOTO: PETER SANDBERG

Läs mer...

■ Mer information om växterna på WWW.SLU.SE/POM

Lagring av solenergi på sikt?

ENERGITEKNIK. I laboratoriemodeller har forskare vid Chalmers i Göteborg lyckats med det som går att göra alla som vill producera el med hjälp av sol och vind: att kunna lagra energin och använda den när man själv vill.

Tekniken har väckt stort intresse runt om i världen. Med Most – *Molecular solar thermal energy storage systems* – kan solenergin fångas upp, lagras i upp till 18 år, transporteras utan några stora förluster och sedan släppas ut som värme när och där den behövs. Resultaten som forskarna har uppnått i labbet är tydliga, men nu behövs erfarenheter av hur Most kan fungera

i verkliga tillämpningar och i en större skala.

"Målet med det här EU-projektet är att ta fram prototyper av Most-tekniken för att bekräfta möjligheterna för storskalig produktion och för att förbättra systemens funktion", säger Kasper Moth-Poulsen, projektkoordinator, professor och forskningsledare på institutionen för kemi och kemiteknik i ett pressmeddelande från Chalmers.

I projektet kombineras tvärvetenskaplig spetskompetens inom molekylädesign med kunskap om hybridteknik för att fånga in energi, teknik som släpper ifrån sig värme och design av lågenergibygnader. ■

Hobbyfynd kan vara krigsherres grav

ARKEOLOGI. Av allt att döma är det en grav från 500-talet som upptäckts på en kulle i närheten av Oxford i södra Storbritannien.

Upptäckten gjordes av ett par som sökte av området med metalldetektorer 2018. Platsen har sedan grävts ut av arkeologer från universitetet i Reading. Fynden visar att graven av allt att döma tillhör en drygt 180 centimeter lång krigarhövding från tidig anglosaxisk tid, skriver Science Daily.

Gravfynden är rika på både rena lyxföremål och fina vapen, som också gör att forskarna sannolikt får tänka om kring hur

man har betraktat områdets tidiga historia.

"Det här är det första fyndet av sitt slag i området, som ofta har förbisetts till fördel för Upper Thames och London. Det vi nu har funnit visar att platsen kan ha varit mer betydelsefull än vi trott", säger Gabor Thomas, arkeolog vid Reading.

Fyndplatsen Thames valley hamnade i ett maktvakuum sedan romarriket kollapsat på 400-talet och den latinska makten dragit sig tillbaka från de brittiska öarna.

Nu hoppas forskarna att fynden kan ställas ut för allmänheten under 2021. ■

Vi utvecklar er befintliga anläggning

- Energioptimerad, fossilfri och miljövänlig anläggning
- Lägre oljeförbrukning - bättre driftsekonomi och mindre miljöpåverkan
- Lägre medel-luftöverskott - bättre driftsekonomi och mindre miljöpåverkan
- Högre kapacitet - mer ekonomisk drift och reducerad miljöpåverkan
- Förenklat handhavande för operatören i och med autoövervakning

Totalleverantören av krematorieutrustning. Grundades 1979.

Mitamatic

- automatik för brukare med höga krav.
Gör som många andra - uppgradera er anläggning.

Teknik för inre och yttre miljö

MITAB i Forsbacka AB • Björkebäcksvägen 7 • SE-818 41 FORSBACKA
Tel: +46(0)26-300 70 • Fax: +46(0)26-351 45
Mail: info@mitab.org • Hemsida: www.mitab.org

◀ Munsö kyrka är en rundkyrka från slutet av 1100-talet med ett försvarstorn åt ärkebiskopen, som då ägde Bona gård strax intill.
▲ Bikupan arrenderas av en biodlare i trakten. Den nektar som bina samlar in kommer från församlingens egen blomstergård. ▶

FOTO: JOHAN LINDSTÉN

Surret från en Mälare kyrka

Bikupor finns numera lite varstans, och de bidrar till både pollinering och biologisk mångfald.

Munsö kyrka på Ekerö i Mälaren, nära Birka, är inget undantag.

– Vi arrenderar bikupan och får sedan honungen, säger kyrkovaktmästaren Monika Engelhardt.

Det finns mycket att göra på en kyrkogård – och strax utanför muren – för att skapa bättre levnadsbetingelser för djur och insekter att frodas i. Men allt börjar med en uttalad vilja och något slags mål: att bidra till den biologiska mångfalden på det sätt man själv kan.

– Vi har byggt rishäckar, satt upp fågelholkar och så låter vi gräset växa lite på de delar som vi inte behöver just nu, säger Monika Engelhardt, kyrkovaktmästare på Munsö kyrkogård i Ekerö pastorat på Mälarearna, strax sydväst om centrala Stockholm.

– I förvaltningen strävar vi efter att vara så snälla mot miljön som möjligt. Därför använder vi elmaskiner så långt det går och löv och gräs tar vi hand om och komposterar så att vi har i dag en bra egenförsörjning på matjord.

TILL DET KOMMER att man får gödsel från en hästgård i närheten.

– Hon kommer och tippas ett lass någon gång och året och det är jättefin gödsel som får brinna och kompostera. När vi använder den är det det allra bästa vi kan ge våra växter, säger hon.

De rishäckar som finns vid blomstergården något tiotal meter söder om bogårdsmuren, har flera funktioner att

fylla i arbetet för en ökad biologisk mångfald, säger Monika Engelhardt.

– Den är byggd av de grenar som vi klipper, och de som faller och blåser ned från träden. Mellan stolpar som vi satt upp ligger riset. I häckarna, som även fungerar som vindskydd, kan det bo allt från smådjur till fåglar som trivs där och kan bygga sina redan.

– Vi eldar varken grenar eller löv, och ingenting körs heller iväg. Istället försöker vi ta ut så lite som möjligt av det organiska från kyrkogården.

Blomstergården har också gjort att man vid Munsö och Adelsö kyrkor nu är oberoende av köpeväxter till altaret.

– Så länge det blommar tar vi altarblommorna från rabatterna. Egentligen ska det vara speciella växter vid de olika helgerna, men på det här sättet vet vi varifrån blommorna kommer och de har inte rest långt från ett okänt växthus någon annanstans i världen.

OCH SÅ BIKUPAN. Den står soligt och får nödvändig värme, på en plats invid muren, under träden. Flustret, som vetter mot blomstergården, ger ett perfekt avstamp för bina i jakten på nektar.

– Kupan arrenderas av Bengt Haglund, som sköter om alltihop. När det är dags för honung får vi den som en del av avtalet – mellan 30 och 45 kg blir det.

– Honungen hamnar i burkar som får en alldeles särskild etikett. Vi ger bort burkarna som gåvor till besökare eller delar ut dem till personalen.

Mycket av inspirationen till arbetet på kyrkogården hämtar Monika Engel-

Miljöi kyrkogården

Bin på jakt i blomstergården.

FOTO: JOHAN LINDSTÉN

”Så länge det blommar tar vi altarblommorna från rabatterna.”

Monika Engelhardt är kyrkogårdsvaktmästare och en av dem som arbetar vid Munsö och Adelsö kyrkor. För att öka den biologiska mångfalden hämtar man inspiration från andra, och ser till att kretsloppet är slutet – ingenting tas bort från kyrkogården i onödan.

FOTO: SVENSKA KYRKAN

hardt och hennes kolleger från en studieresa man gjorde till Harplinge kyrka utanför Halmstad för flera år sedan.

– Församlingen hade utsetts till årets kyrkogårdsförvaltning 2017, och vi ville besöka dem för att lära oss mer.

En sak gruppen tog med sig hem var att plantera växter runt träden för att slippa klippa gräset vid stammen.

– Den stora rabatt som skiljer den nya och den gamla delen av kyrkogårdens breddade vi också och släppte upp till – och även runt – gravarna, så att stenarna nästan fångas in av växterna och vi behöver inte klippa vid dem.

Engagemanget och lusten är tydlig hos Monika Engelhardt och hennes kolleger, som låter gräset växa till äng på en del av kyrkogården. JOHAN LINDSTÉN

Sångaren Lenne Broberg hade 1968 en stor hit med melodin ”Mälare kyrka”. Text och musik skrevs av vejournalisten Sven Lindahl, som ska ha inspirerats av Adelsö kyrka, en kort färjetur bort. Lenne Broberg (1940–1991) är begravd på Ulriksdals begravningsplats i Solna.